Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet

Muistio

16.10.2024

VN/3772/2024
VN/3772/2024-MMM-6

Maatalousjaosto 18.10.2024

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Asiantuntijalausuntonamme koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 esitämme maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta seuraavaa.

POROTALOUS

30.10.51 Porotalouden edistäminen

Momentille myönnetään 2 223 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää seuraaviin poronhoitolain (848/1990) mukaisiin Paliskuntain yhdistykselle myönnettäviin avustuksiin:

1) valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroesteaitojen rakentamiseen ja kunnossapitoon sekä aitatyön kannalta välttämättömien työmaa-asuntojen uusimiseen ja ylläpitoon myönnettävien valtionavustusten maksamiseen

2) porotalouden edistämiseen tähtäävän neuvonta- ja kehittämistyön tukemiseen.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää Suomen ja Norjan välisen poroesteaitoja koskevan valtiosopimuksen (SopS 92 ja 93/2016) toimeenpanosta aiheutuviin kulutusmenoihin. Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena ja kulutusmenojen osalta suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Valtakunnan rajoilla olevien poroesteaitojen valtion vastuulla olevat velvoitteet perustuvat valtioiden välillä solmittuihin poroaitasopimuksiin ja koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä. Valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroesteaitojen hallinnoinnista aiheutuvien kulutusmenojen osalta toimivaltainen viranomainen on Lapin ELY-keskus.

Määrärahan käytöstä arvioidaan siirtomenojen osuudeksi noin 2 123 000 euroa ja kulutusmenojen osuudeksi noin 100 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)	
Poroaitasopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentaminen ja kunnossapito	1 267 000
Neuvontatyön tukeminen ja porotalouden koetoiminta	856 000
Poroaitojen hallinnoinnista aiheutuvat kulutusmenot	100 000
Yhteensä	2 223 000

Maa- ja metsätalousministeriö

PL 30
00023 Valtioneuvosto

Hallituskatu 3 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.mmm@gov.fi

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)	
Poroesteaitojen hallinnoinnista aiheutuvat kulutusmenot	100
Valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentaminen (v. 2024 rahoitus)	-446
Yhteensä	-346

Maa- ja metsätalousministeriön huomiot:

- Poroaitasopimusten määrärahan vähennys edellisvuodesta johtuu Suomen ja Norjan valtioiden välillä solmitun poroaitasopimuksen määritellyn raja-aidan rakennustöiden viivästymisestä.
- Vuodelle 2024 raja-aitaan osoitettua 0,446 milj. euron rahoitusta on voitu käyttää muuttuneessa globaalissa geopoliittisessa tilanteessa Suomen ja Venäjän välisen raja-aidan peruskorjaus- ja kunnossapitotöihin, siltä osin kuin sitä ei voida käyttää Suomen ja Norjan väliseen aitaan.
- Kehyspäätöksessä 25.4.2024 Suomen ja Norjan väliseen aitaan vuodelle 2025 varattua 0,360 milj. euron rahoitusta ei ehdotettu aitatöiden viivästymisestä johtuen vuoden 2025 talousarvioon. Vuosien 2026-2029 kehysvalmistelun yhteydessä arvioidaan uudelleen millä aikataululla Suomen ja Norjan välisen raja-aidan rakentamista edeltävät maasto- ja muut valmistelutyöt ovat valmiita ja varsinaiset aidan rakennustyöt pääsevät alkamaan ja kuinka paljon siihen tulisi vuosittain sisällyttää varoja talousarvioon.

30.20.01 Porovahinkolautakunnan toiminnasta aiheutuvat menot, osana Ruokaviraston toimintamenoja momenttia

Ruokaviraston porovahinkolautakunta:

Porovahinkolautakunnan menot ovat osa Ruokaviraston toimintamenoja. Porovahinkolautakunta asetettiin poronhoitolain muuttamisesta annetun lain (1135/2020) nojalla. Kyseisen lain myötä poronhoitoalueelle perustettiin porovahinkolautakunta ja lainkäyttötoimivalta riita-asioissa siirtyi yleisille tuomioistuimille. Porovahinkolautakunta toimii alueella puolueettomana ja riippumattomana asiantuntijaelimenä. Lautakunta antaa pyynnöstä asiantuntijalausuntoja porojen aiheuttamasta vahingosta ja paliskunnan laissa säädetystä aitaamisvelvollisuudesta. Lautakunta tarjoaa myös sovittelupalveluja riitojen osapuolille.

Ruokavirasto tuottaa lautakunnan tarvitsemat hallinnolliset palvelut, ja porovahinkolautakunnan toiminta käynnistyi vuoden 2021 aikana. Lautakunnan toimintaan vuosittaiset menot ja käsittelymaksuista perittävät tulot on huomioitu Ruokaviraston toimintamenoissa.

Maa- ja metsätalousministeriön huomiot:

- Porovahinkolautakunnan toiminnasta syntyvät menot (tuotot – kustannukset) olivat vuonna 2022 noin 63 000 euroa ja vuonna 2023 noin 43 000 euroa. Ratkaisun hakijoilta kerätyt käsittelymaksut ovat kattaneet alle 10 % aiheutuneista menoista.
- Porovahinkolautakunta on vuonna 2024 tätä kirjoitettaessa käsitellyt 9 tapausta. Ruokavirasto arvio vuoden 2024 ja 2025 toiminnasta syntyvät menot noin 46 000 euron suuruisiksi.

30.20.40 Porotalouden eläinkohtainen tuki, osana maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen momenttia

Kyseinen tuki on osa pohjoista tukea (artikla 142) ja kuuluu kansallisen tuen momentin alle.

Vuoden 2025 talousarviossa kansallisen tuen momentin kokonaismääräraha on 350 000 000 euroa.

Suomi saa myöntää pitkäaikaisia kansallisia tukia liittymissopimuksen artiklan 142 perusteella. Edellä mainittuihin pitkäaikaisiin kansallisiin tukiin kuuluvaa eläinkohtaista tukea maksetaan porotalouden harjoittajille maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain nojalla. Tukea maksetaan tuen saajille tukialueilla C3 ja C4 poronhoitovuoden päättyessä poroluetteloon merkittyjen eloporojen lukumäärän perusteella.

Tuen saajalla tulee olla omistuksessa valtioneuvoston asetuksella vuosittain säädettävä vähimmäiseloporomäärä. Asetuksessa on huomioitu myös mm. mahdollinen ylilukutilanne. Asetuksen mukaan tukea ei makseta siltä osin kuin eloporojen määrä ylittää paliskunnille tai niiden osakkaille määrätyt suurimmat sallitut määrät. Edelleen jos paliskunnan eloporojen määrä ylittää paliskunnille määrätyn suurimman sallitun eloporojen määrän, ruokakuntien tukikelpoisten eloporojen määrää vähennetään ylimääräisten porojen osalta samassa suhteessa kuin ruokakunnat omistavat eloporoja paliskunnassa.

Maa- ja metsätalousministeriön huomiot:

- Eloporotukea korotettiin yli 20 prosenttia vuonna 2023, ja vuonna 2024 pidettiin korvaustaso samalla tasolla. Korotukset liittyvät alkutuotannon huoltovarmuus ja kannattavuusnäkökulmiin ja perusteena oli toteuttaa korotukset porotalouden osalta vastaavalla tavalla kuin on tehty muun alkutuotannon osalta. Näiden korotusten yhteisarvo oli noin 2 miljoonaa euroa. Vuonna 2025 eloporotuki palautuu tavanomaiselle noin 4,5 miljoonan euron tasolle.

30.40.40 Suomen ja Norjan välisen poroaitasopimuksen mukaisten korvausten maksaminen, osana Eräät luonnonvaratalouden korvaukset -momenttia

Momentin arviomäärärahaa saadaan muiden momentilla määrättyjen käyttökohteiden lisäksi käyttää Suomen ja Norjan välisen poroaitasopimuksen mukaisten korvausten maksamiseen, mikäli poroja harhautuu toisen valtion alueelle aiheuttaen menetyksiä vieraalla laidunalueella.

Poro- ja luontaiselinkeinojen rakenteen kehittämiseen sekä kolttalain mukaisiin kohteisiin myönnettävät avustukset

Vuodesta 2023 alkaen myönnetään kokonaan Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makera) varoista.

Talousarvion momentilta 30.10.40 voidaan edelleen maksaa aiemmin, eli vuoden –22 loppuun mennessä, myönnettyihin nuoren elinkeinonharjoittajan aloittamisavustuksiin liittyviä menoja.

Makeran johtokunta kokoontuu lokakuun 2024 loppupuolella päättämään vuoden 2025 Makeran käyttösuunnitelmasta, johon sisältyy rahoitus porotalouteen, luontaiselikeinoihin sekä kolttalain mukaisin kohteisiin.

Maa- ja metsätalousministeriön huomiot:

- Poro- ja luontaiselinkeinoista annetun rakennelain mukaisia aloitustukia myönnetään vuosittain 10-20 kpl (avustuskohtainen enimmäismäärä 25 000 euroa).
- Investointeja (pl. kolttalain mukaiset, lähinnä asuntorakentamiseen myönnetyt) koskee 2 miljoonan euron EU:n ilmoituksen mukainen enimmäisrajoite.
- Lisäksi Makerasta on rahoitettu luontaiselinkeinojen, porotalouden ja kolttakulttuurin tutkimus- ja kehittämishankkeita (v 2024 yht. 350 000 eur) ja kolttien asiainhoidon, kalavesien hoidon ja palvelutuen kuluja (v 2024 yht. 250 000 eur).

HIRVIELÄINTEN JA PETOELÄINTEN AIHEUTTAMIEN VAHINKOJEN KORVAUKSET

30.40.41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen

Momentille esitetään 3,590 milj. euron määrärahaa. Määräraha koostuu tulomomentille 12.30.42 kertyvistä hirvieläinten pyyntilupamaksuista. jotka säilyvät ennallaan.

Vuoden 2025 talousarviossa määräraha säilyy kuluvan vuoden tasolla. Momentin määräraha käytetään hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisestä ja korvaamisesta aiheutuviin menoihin sekä riistavahinkorekisteristä ja muista hirvieläinten metsästyksen hallinnointiin liittyvistä tietojärjestelmistä aiheutuviin menoihin. Lisäksi varoja voidaan käyttää hirvieläinkantojen seurannasta, tutkimuksesta ja hoidosta aiheutuviin menoihin sekä muihin vastaaviin menoihin.

Aikuisen hirven pyyntilupamaksu on 120 ja vasan 50 euroa. Hirvien pyyntilupamaksuja arvioidaan tuloutuvan 2,800 milj. euroa ja valkohäntäpeurojen pyyntilupamaksutuloja 0,790 milj. euroa.

Hirvieläinten aiheuttamat metsävahingot, jotka maksettiin vuonna 2024, laskivat hieman edellisvuodesta ollen 0,51 milj. euroa (0,72 milj. euroa). Hirvieläinten aiheuttamat maatalousvahingot laskivat 0,3 milj. euroon, joka on selvä muutos edelliseen vuoteen verrattuna (0,8 milj. euroa)

Hirvien aiheuttamien metsätalousvahinkojen arvioidaan edelleen laskevan, mutta maatalousvahinkojen osalta vahinkomäärät eivät juuri korreloi valkohäntäpeurakannan kasvuun tai laskuun.

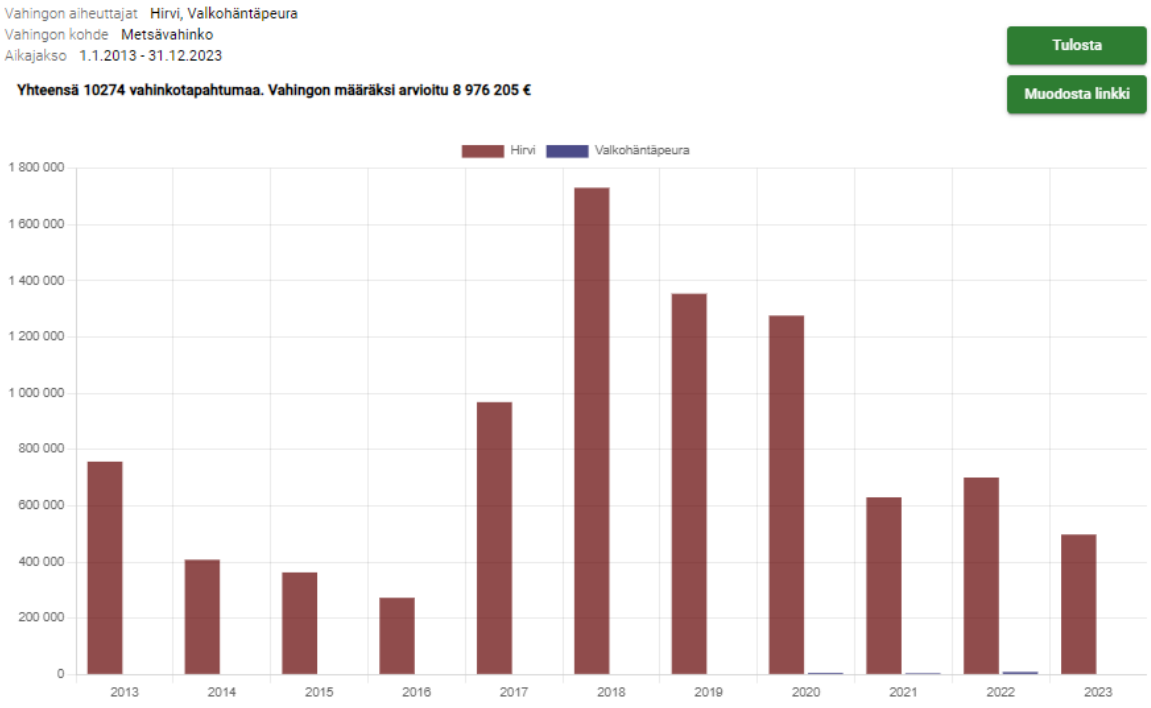

Kuva. Hirvieläinten metsävahinkojen kehitys 2013-2023.

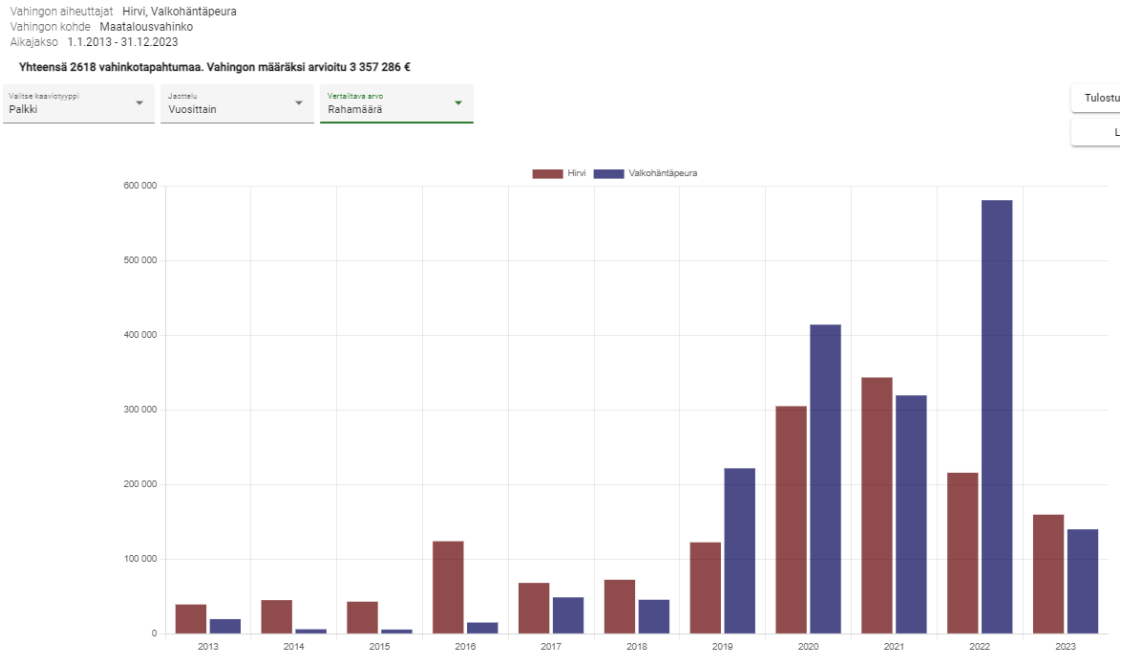

Kuva. Hirvieläinten maatalousvahinkojen kehitys 2013-2023. Lähde: riistavahingot.fi

30.40.42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille esitetään 8,85 milj. euroa. Määräraha on sama kuin vuoden 2024 talousarviossa.

Määrärahaa käytetään vuonna 2024 ja 2025 tapahtuneiden petovahinkojen korvaamiseen Viimeisen vuoden porovahinkojen perusteella vuoden 2024 porovahinkojen arvioidaan nousevan noin 11 milj. euroa. Tämä on noin 1 milj. euroa suurempi kuin vuonna 2023 toteutuneet porovahingot (yhteensä 10 milj. euroa).

Porovahingot muodostavat yli 90% kaikista suurpetojen aiheuttamista vahingoista. Viimeisen vuoden aikana aiheutuneista vahingoista 45% on ahman aiheuttamia, 18% ilveksen, 16% karhun ja 20% suden.

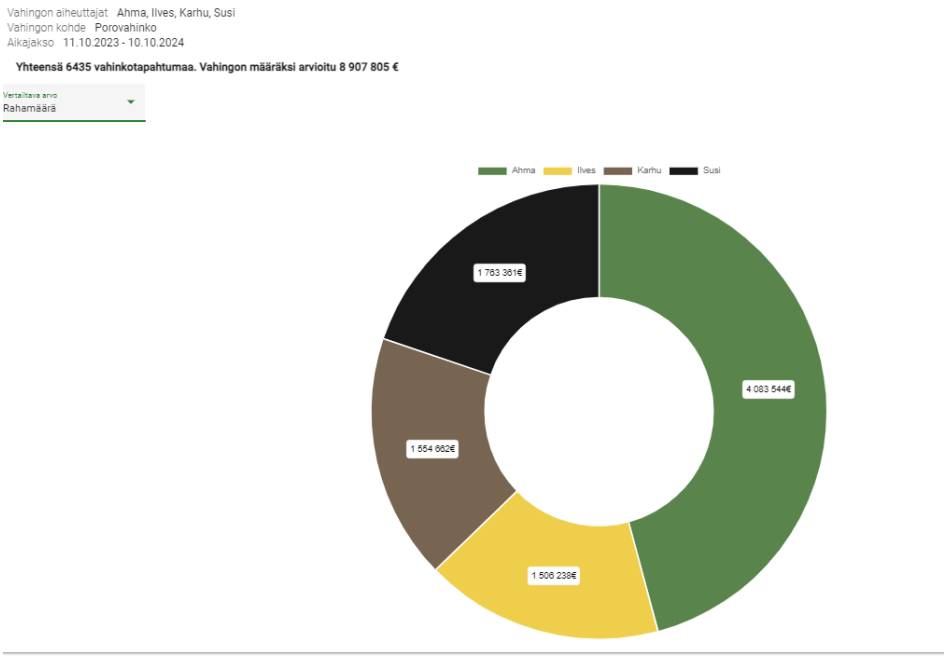

Kuva. Eri suurpetojen osuus porovahingoista viimeisen 12 kk aikana (10.10.2024 tilanne). Summa ei sisällä vasahävikkiä. Lähde: riistavahingot.fi

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että vahinkojen määrän vähentäminen on nykyisessä tilanteessa äärimmäisen vaikeaa. Porovahingot muodostavat momentin vahinkokertymästä yli 90%. Poroelinkeinon suojaamiseen ei ole käytännössä muita keinoja kuin vahinkoa aiheuttavien yksilöiden tappaminen.

Laji	Yhteensä	Luvanvaraiset Muu Suomi	Luvanvaraiset + kiintiö Poronhoitoalue	Muutoin kuolleet Muu Suomi	Muutoin kuolleet Poronhoitoalue
Ilves	146	4	36	102	4
Karhu	171	102	54	13	2
Susi	75	4	52	19	0
Ahma	4	0	2	2	0

Taulukko. Poikkeusluvilla ja karhun keskeytysmetsästyksellä saaliiksi saadut ja muutoin kuolleet suurpedot metsästysvuonna 2023-2024.

Ahma aiheuttaa usein enemmän vahinkoa kuin kolme muuta suurpetoa yhteensä. Vähälukuisen ja hitaasti lisääntyvän ahmakannan merkittävä vähentäminen on muodostunut lähes mahdottomaksi Natura 2000 –arviointiprosessien johdosta, sillä ahman metsästäminen Natura-alueella on korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen (KHO:2020:31) mukaan hanke, jonka vaikutukset on arvioitava. Ahma on suojeluperuste lukuisilla Natura 2000 –alueilla Pohjois-Suomessa. Samoilla alueilla aiheutuu suurimmat ahmavahingot. Vuonna 2023 ahman aiheuttamat vahingot olivat yli 4 miljoonaa euroa.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus kumosi 03.02.2023 Suomen riistakeskuksen tammikuussa 2022 tekemän päätöksen, jossa oli myönnetty haetusta kahden ahman poikkeusluvasta lupa yhdelle ahmalle porovahinkojen estämiseksi Suomen Käsivarren erämaa-alueelle. Hallinto-oikeus toteaa päätöksessä, että ei voida varmistua siitä, että yhdenkään ahman pyytämiseen myönnetyllä poikkeusluvalla ei merkittävästi heikennetä suojelun perusteena olevia luonnonarvoja kysymyksessä olevalla Natura 2000 -alueella. Vaikka Suomen riistakeskus oli itse hankkinut ahmaan liittyviä selvityksiä luvan myöntämiseksi, se ei hallinto-oikeuden mukaan korvannut luonnonsuojelulain 65 §:ssä poikkeusluvan hakijan tehtäväksi säädettyä arviointimenettelyä eli paliskunnan olisi tullut käynnistää ahmatutkimus ja selvittää alueen populaation rakenne ja pentutuotto. Vahinkojen vähentäminen ei siten ole metsästyslain menetelmin mahdollista, koska käytännössä luonnonsuojelulain Natura -säännökset estävät myös yksittäisten ahmayksilöiden poistamisen.

Taulukko. Poronhoitoalueella metsästetyt ahmat metsästysvuosittain.

Metsästysvuosi	Määrä
2016-17	8
2017-18	8
2018-19	8
2019-20	8
2020-21	4
2021-22	3
2022-23	3
2023-24	2
Kaikki yhteensä	**44**

Ahmoja voidaan metsästää vahinkojen estämiseksi vain muutamia yksilöitä vuosittain, mutta poikkeuslupia voida kohdentaa pahimmille vahinkoalueille, jotka yleensä ovat Natura 2000 –alueita. Viime vuosina MMM ei ole enää ministeriön asetuksella rajoittanut Suomen riistakeskuksen luvanmyöntöä.

Kotieläin- ja viljelysvahinkojen osuus momentilta on 0,6 milj. euroa ja vahinkojen ehkäisemistoimenpiteiden osuus noin 0,75 milj. euroa. Viimeisen 12 kk vahinkokertymän perusteella kotieläin- ja viljelysvahingot tulevat olemaan 0,6-0,7milj. euroa.

Vuoden 2023 petovahinkokorvaukset on maksettiin ensin 76% tasoon saakka, mutta 2024 LTAII:ssa porovahinkojen täysimääräiseksi korvaamiseksi osoitettiin 2,5 milj. euron lisärahoitus.

Kotieläin-, irtaimisto- ja mehiläisvahingot korvataan täysimääräisesti sitä mukaa kuin niitä syntyy, joten momentilla tulee olla 2024 vahinkojen lisäksi riittävä puskuri vuoden 2025 vahinkojen hoitamiseen.

	Neuvotteleva virkamies	Tapani Sirviö (porotalous)
	Erityisasiantuntija	Jussi Laanikari (hirvivahingot, petovahingot)
Jakelu	Eduskunta, Kaisa Iso-Sipilä	